

lucis supra tarenos septem, quos dedit, reportare, sed proportionatum lucro cessanti, aut periculo, juxta superius dicta de periculo, & lucro cessante; minimam excedens, ut ex septem per quartum menses accipiat quinque, quod in anno est accipere ex centundatis septuaginta lucri. Ex cogitari ne potest scelus manus, iniquior ultra? v. num. 2487.

QUÆRES VIII.

AN CONTRACTUS A PAGARE,
E CONSIGNARE.

2497 *Sit licitus?*
Paxis. Mercator mense Januarii vendit emporium modios tritici, quos revera habet, consignando mense Julii, quando emens solvit pretium; tenet autem mercator frumentum dare, quoties emporum petierit, medio tempore à Januario ad Julium, quo tempore frumentum stat periculo, & expensis mercatoris; eo vero clapo, potest venditor cogere emporum, ut frumentum accipiat, & protestari, quod alias deinde interesse, expensas, & periculum stene penes emporum.

Premio autem non est illud, quod currit mense Januarii, nec quod currit mense Julii, sed tribus tarenis, v. gr. plus eo, quod currit mense Januarii, quando fit contractus; ita ut si tunc premio est quinquaginta, pretium taxatur quinquaginta tribus tarenis. Hoc premiso.

2498 Responder Diana part. I. tract. 8. ref. 65, esse licitum; quia est verus contractus emptionis & venditionis: & illud plus trium tarenorum accipitur. 1. Pro expensis, labore, & periculo, que mercator subit ex eo, quod est obligatus frumentum conservare ad mensem Julii. 2. Quia par est in utroque periculum incurandi, & perendi; nam mense Julio pretium potest esse majus, vel minus.

EMPTIO REI PECUNIA ANTICIPATA,
ET VENDITIO REI AD CREDITUM,
SOLUTIONE PECUNIE DILATA.

2499 Dico 1. Te non posse minoris iusto pretio rem emere, ex hoc precise, quod pecunia anticipata emisit; quia lucrum reportas ex tua pecunia anticipata tempore in toto, aut in partem solutam. Justum autem pretium est illud, quod res valeret tempore traditionis, de quo fuse dictum est 2482.

2500 Dico 2. Te non posse carius ultra justum pretium rem, v. gr. pannum, &c. vendere, ex hoc precise, quia ad creditum vendis; quia lucrum reportas non ex pretio panni, sed ex dilatatione temporis, quod non est tuum; unde venditio ad creditum carius iusto pretio est virtualis mutuatio. Nec potest si venditent juvare lucrum celsans. 1. Quia ad creditum vendens plures vendit merces, & plures habet emptores, quam si pecunia numerata venderet. 2. Quia sic se liberat a pluribus periculis, quibus sunt expedita merces, si diu inventanda in officina detineantur; pannus enim est expeditus cariei; & quo diu detinentur, eo magis deparet. 3. Quia qui pecunia numerata emit, vult pretio infimo emere; qui verò ad creditum vendit, potest pretio supremo vendere, & ita intra limites iusti pretii lucrai; que si attente consideratur, compensant venditorum lucrum celsans; ac proinde vendens ad creditum, non potest ex vi lucri cessantis lucrai. Et solum potest quid moderatum supra justum pretium ratione periculi amittendi rem venditam, & pretium, si vendor prudenter tale periculum cognoscet; sepè namque contingit, ut ementes pannum, aut telam credito, postea a fugientibus, aut si abscondant insoluto pretio; quod periculum cessaat, si vendor accipiat totum pignus, aut vendas personæ, de cuius delicate suspicari non potest.

Scotus in 4. diff. 15. queſt. 2. à litt. P. Maſſtrius diff. 5. queſt. 1. num. 1. Joan. la Crux pag. 146. Bonacini. tom. 2. pag. 592. Bifemb. lib. 3. tract. 5. cap. 3. dub. 8. Tambur. tom. 2. lib. 9. tractat. 5. tom. 1. lib. 8. tract. 3. cap. 7. tract. 5.

CONTRACTUS MOHATRA.

2501 E st, quo quis emit credito, & pretio supremo merces à mercatore, & que eidem retrovenit pretio infimo, aut viliori. Declaratur exemplo.

2502 Petrus indigena pecunia, petit mutua centum scuta à mercatore, qui respondens se pecuniam non habere, offert suas merces: inde vendit Petro quantitatam panni pretio summo iusto, quod supponit scutorum centum: Petrus autem, quia indiger non panus, sed pecunia, pannum emptum venditione exponit pretio infimo, quod supponit nonagintaquinque, aut nonaginta; que pretio cumdem pannum redimit mercator ipse, qui vendit, sive lucrum reportat scutorum quinque, aut decem pro centum. An talis contractus sit licitus?

Resp. Eſſe licitum, si vere intendat emere, & vendere, & nullum sit pactum explicitum, nec implicatum retrovenditionis eidem persone, que vendit; quia tunc contractus est vera emptio, & venditio, aut nullo iure nisi prohibetur, Cardena d. 24.

Nec ex hoc, quod idem mercator patnum redimat pretio infimo, inde lucrum reportans, committit usuram. 1. Quia cum non adit pactum retrovenditionis, mercator emit casualiter, ut unus de populo. 2. Quia si potest tertia sic emere, cur non ipse, qui vendit; eo maximè, quia si ipse emat, cum liberat à labore querendi emporum. Nec obstat, si quando vendidit, cognovit ex indigentia emporis, se fore redemptum, dummodo non intercesserit allatum pactum, nec explicitum, nec implicitum, cuiusmodi effet intentione eum obligandis ad retrovendendum: quia tunc non adest intentio lucrandi ex mutuo. Magis timorat solent talem extra dimittere, ut prius extra querat emporum; & si non inveniat, redeat.

2503 Si vero praeficerit pactum explicitum, aut implicitum retrovenditionis eidem, contractus est usuras, & mutuum palliatum, quia cum empio, & venditio sit libera, pactum, seu contractus de retrovendendo eidem, satis dat intelligere fraudem mercatoris, quod circuitu illo velit lucrum reportare ex mutuo. Tum quia supposita venditione iusto pretio supremo facta, iustum est onus de retrovendendo à mercatore impunitum. Hinc merito contractum mohatram cum contractu præviu into de retrovendendo eidem, damnat Innoc. XI. vid. in pag. 5. Proposit. 40. ab Innoc. XI. damnat. & vocatur vulgo contractus, dello scaco, quatenus fraudulent circuitu puncti credit corporis substantiam, & anima salutem.

MONOPOLIUM

2504 E st, quo unus, vel plures mercatores inter se propria auctoritate convenienti, ut coemendo merces certis generis, eas carius dividant, efficiendo, ut viis aliis inventari possint. Est iustum, & obligat ad restitutionem damni. Nam hujusmodi Monopolium inferunt alii mercatoribus, faciendo, ne vendant, & civibus, ut carius emant, ob paucitatem venditorum.

2505 Licitum autem est Principi ex iusta causa concedere uni, aut pluribus, ut ipsi soli certas merces vendant, dummodo necessaria utili humano non defint, nec Ecclesiastici graventur. Debet autem tunc Princeps rerum premium exportorum iudicio taxare, ne cives plus equo graventur. Iusta causa potest esse, ut sic illi curiam habeant, de abundantia mercium copia populo necessaria provide, que aliquoquin deficere posset. Sicut iusta causa non potest id concedere Princeps, abque aliorum iuria.

Maſſtrius in Theol. moral. diff. 5. queſt. 1. num. 33. Tambur. tom. 1. lib. 8. tract. 3. cap. 7. §. 12. Bifemb. lib. 3. tract. 5. cap. 3. dub. 8. Tambur. tom. 2. lib. 9. tractat. 5. tom. 1. lib. 8. tract. 3. cap. 7. tract. 5.

TERRAGIUM

2506 E st redditus, qui per dominum Terre, ex eius fructibus, à Maſſtrio tempore recollectio[n]is percipitur. Hic contractus in Sicilia practicatur. Regia namque Curia (loquendo de terris, quas administrat

De VII. Præcepto Decalogi. Cap. II. E

nistrat nomine Regis) aut Barones (loquendo de terris in feodium, seu in emphyteum concessis, quorum habent dominium indirectum, resident domino directo penes Regem; que proinde vocantur terre feudales, & demaniales) feodium unum in plures partes terrena, puta quartu, sex, &c. inter Maſſarios dividunt, cum onere totidem solvendi terragia; ita ut partes illarum terrarum, & colant, & terragia Regis Curia, aut Baroni solitis, quod superest, ad ipsos Maſſarios pro suis laboribus & sustentatione spectet.

2507 Quantitas terragia solvenda attendi debet, vel ex pacto, vel consuetudine. Nostra consuetudo est, ut solvatur salma una tritici pro una salma terrena per Maſſarios estimandæ, & mensurandæ. Quid si adit pactum, illi standunt et; ita tamen, ut Maſſari non graventur; unde pactum, ut sit iustum, est faciendum de peritiorum iudicio, qualitate, seu bonitate terre, & alius circumstantiis considerandis attentis.

2508 Terragium exigere debet in fructibus, quin ad victum hominis necessarii deservire debent, minime in frumento, vino, & leguminibus. Juxta consuetudinem autem, aut conventionem, exige potest in pecunia, quia est aequivalens, & etiam in hordeo, si in terra feminata sit hordeum; quia virtualiter spectat ad victum hominis, cum etiam animalia, que hordeo vescentur, victui hominis inserviant. Mutuus foper Panor. cap. 84.

Q U A R E S I. I. in boni

2509 *An debet vir terram terragium pro eo anno, quo terra non fuit feminata, sed solum in ea fuerunt facta novalia?*

Resp. debet, Mutu. cit. n. 16. 17. & 18. quia alia id cedet in dampnum domini, & utilitatem feminatoris, qui habet usum novalium, & insuper annuo sequenti terra ei uberiori fructificaret.

2510 Novalia vero erunt feminatoria, aut ejus, per quem facta fuerunt, ita ut cui velit, ea vendere possit: dominus tamen habebit in eis præstationem.

2511 Eo autem anno, quo terra non feminatur, nec novalia sunt, nullum terragium debetur, juxta num. seq. dicenda. Neque debetur in causa sterilitatis; quia tamen est regula juxta dicta num. 238.

Q U A R E S I I.

2512 *Baro dedit Maſſario sex salmas terre, tres feminandas, alias ut eo anno quicunque relinquendas, sed quod pro his tribus unum solum terragium solvit, ita quo ex anno quatuor terragium solvit. An quatuor terragium sit iustum, & licitum?*

Resp. resolutionem pendere ex peritiorum prudenti astimatione, & iudicio: si enim ordinari, & regulariter experitur, quod terra illa, quae uno anno inseminata relinquitur, altero anno (ex quo quievit) reddat fructus uberioris, sufficiens ad compensandos labores, & expensas Maſſari, & insuper ad solvendum quartum terragium pro anno queritis; tunc sit iustum, & licitum, quia quies illa cedit in utilitatem Maſſari. Si secus, est iustum, & iniquum.

Q U A R E S I II.

2513 *Vassallus unius Baronis, reperit sub ditione alterius Baronis terragia minori pretio. An proprius Baro possit licite eum impedit, & obligare ad recipiendas proprias terras solito pretio?*

Resp. posse, neque hoc est inducere servitatem Vassalli. Ratio est, quia Barones tenentur Regie Curia solvere consuetae contributions super valore, & fructibus terrarum feudaliū, & demanialiū, seu super dictis terragia, ad quas contributions concurrent tenentur omnes Barones, & Vassalli, nedum iure civili, verum etiam nature, cum inferiant conservationem Regis, & Regni. Date autem ea libertate Maſſarii unius Baronis Vassallis, accipendi alterius Baronis terragia minori pretio, relatis proprii Baronis terragia solito, & justo pretio, id cedet in detrimentum, nedum proprii Baronis, sed etiam Reipublicæ, & Regis, quia Baro non reperiit Vassallos, qui

abneget officialem elegisti.

VENDITIO ELECTIONIS AD OFFICIUM,
VEL AD LEGATUM.

2514 *I Nam difficultatem pertinentem ad iustitiam distributivam huc reducamus: An feliciter Senatoribus, vel cuiuscumque, qui cum non sint do-*

mini aliquorum officiorum, vel legati, vel pecuniae, fragmenti, panis, &c. curam tamen habent ea distribuendi ad suam electionem, an inquam integrum iis sit aliiquid accipere ab illis, qui eliguntur, eo praetextu, quod cum Senator porusset alium elegere, tamen hunc elegit: cum enim haec electio sit prior etiamibilis, posse illam competenti pretio vendi, aliquis existimat.

Responsi, nequaquam licet, sub pena restitutio- nis. Ratione duxi ex hac enī allata doctrina: nam eiūmodi electio ad officium, seu ministerium relatum ad illam determinat pecuniam a Prore taxatam, non est concepsa absolute vita illi nobili, sed sub ea conditione, ut minister lucraret integrum aureum: quare hac electio reducitur ad priorem illam distributionem pecuniae integrè dandam electis, dicitur. num. 7.

Atque adverte, eodem peccato contra justitiam pecuniae euidentem nobilem virum, si ab initio acci-

peret aliquod premium pro ejusmodi electione; nam

tunc revera tota merces illi ministro justè à Prore,

attributa, nequaquam datur; patrem enim ejus sibi

vit illi nobilis jam anticipatò seponeret.

TESTAMENTUM

2518 Et nostra voluntatis sub sententia de eo, quod re ipsa non dares totam summam distribuendam. Si enim testator iussit, ut pueri v. gr. nubili darentur à te centum aurei, tu vero velles decem exigere ab illa, quia eam elegisti, jam non centum dates, sed nonaginta. Neque dicas, eam liberate; ne id dicas inquam; nam fatus involuntariè eam dare prae- mendens est. Ceterò ita regulariter contingit, si paterum praeceperit; ut fusa alibi. At vero si post acceptos numeratosque integros aureos, nullo praecedente pacto, sine ullo metu, aliquid ex grato animo vete, & liberet tibi dare illa vellet, non repugno; sed quia te, id quando erit?

2519 Testamentum potest semper revocari ad mortem revocari. Si sit juratum, potest validè revocari, sed illicet; validè, quia testator usque ad mortem est dominus suorum honorum; illicet, ob irreverentiam jura- menti, quod prōinde est adimplendum, quando potest sine peccato servari. Huc faciens casus adduci de votis 182. & de donationis revocatione.

Imò testamentum patris irritatur superveniente filio posthumo, quem pater non instituerat heredem. Item non solum irritatur agnatione naturali, videlicet nativitate posthumi, sed etiam agnatione civili, videlicet si quis post conditum testamentum adopte aliquem in filium, aut filiam, Bonacina tom. 2. de contr. dicit. 3. queſt. 17. puent. 5. ex pluribus iuribus.

Dices: Hec ratio etiam probat, id non esse illi- citum. Responde: tunc ester mortalitate illicium, quando adficer lex, sub mortali obligans, ne electio fieret, nisi gratis; vel quando data est tibi electio ea lege, ut gratis, ac sine pretio exhiberes. Sed ne- que in hoc casu obligari ad restituionem accepti (supponimus autem à lege non invalidari donationem, sed solum prohiberi) quia non peccares contra iustitiam communitativam, sed contra obedientiam, vel similem aliam virtutem. In eodem tamen casu, quo peccares mortaliter, adficer, si facta à te electione, pecuniamque recepta, adhuc est res ante- gra, ut refiliari ad electione, & collatione officii posset, te obligari sub mortali ad recindendum electionem, nec pecuniamque reddendam, & ad gratis de no- vo eligendum, ne scilicet peccatum mortale conti- nuas: nam si irecindibilius, est electio, ad nullam restituionem tenoris; quia tunc ejusmodi restituio, nec peccatum jam commisum, nec electione ire- vocabiliter jam factam impedit posse.

Urges: Adsum leges prohibentes, quas ponit per extensem Sanchez lib. 2. conf. cap. 1. dub. 56. Cetero, go dicimus est (quando adficer lex?) Responde: ut recte moner de Lugo tom. 2. de just. dicit. 34. sett. 3. n. 35.) ha leges solum loquuntur de electione quo- ad distribuendam pecuniam, vel quid æquivalens, non vero quoad distribuenda praedicta officia.

Anno superiori delegati sunt à Prore per hoc Regnum nonnulli viri nobiles, qui conferent, seu describerent numerum animarum, seu capitum Regni, eorumque divisa: concessaque iisdem est fa- cultas aſſcendiſi ſibi aliquot ministros, quibus fol-

leretur stipendium ſui laboris, nempe unius aureus, vel quid ſimile pro quolibet die. Quidam ex his nobilibus, quandoquidem ei concedebatur hunc mi- nistrum potius elegere poſte, quam illum, quæſitum à me, an ipſi licet exigit pecuniam ab eligen- do, ita in dimidium aureum pro singulis diebus ipſe ſumeret, dimidium minitri.

Responſi, nequaquam licet, ſub pena restitutio-

2523 Recta ratio, & equitas dicit, ut pater, & mater id, quod superest extra legitimam, detracit rationabilibus legatis, & remuneratibus, equaliter inter filios dividat, aut proportionaliter, videlicet plus uni si iusta ratio explicet, in quantum v. gr. unus est magis habilis ad lucrandum, aut eft applicatus muneri, puta frudis, & inde plus egeat.

2526 Ceterum non peccare mortaliter, si ex ſpeciali amore, de eo, quod superest, plus uni filio, quam alteri relinquant, niſi faciant ex odio. Diana part. 1. trah. 8. refol. 83. ubi addit, quod si in morte odiū depofuit, & illius penitentia, ſit abſolvendus, licet testameſtum revocate non velit; quia ſolum contra charitatem peccavit, minimè contra iustitiam commutativam: quia parentes tenent filii ex iustitia ad ſolam legitimam: ita ut totum id, quod superest extra legitimam, poſſat de rigore iustitia relinquere extranco. Hic autem eft fermō de bonis libertate, minimè de vinculis, de quibus num. 2052.

2527 Qui non haberet filios, nec nepotes de linea recta, qui ſuccedunt in ſpiritu, ſed conſanguineos collaterales, videlicet fratres, ſorores, conſobrinos, nepotes ex illis, &c. potest de rigore iustitia omnia ſua relinquere extranco, eumque inſtituere heredem, ne peccat mortaliter, ſecluso ſcandalō gravi aut extrema eorum necessitate. Et in caſu neceſſitatis potest eorum ſublevare neceſſitatem, & cetera extranco relinquere. Diana cit. ref. 83. & part. 5. trah. 3. refol. 114. Bonac. de contr. dicit. 3. queſt. 11. puent. 3. num. 13. Sā. Sylvester, & ali plures apud Dianam, contra Homobomum: quia nullum ius ad illud obligat, nec naturale, nec diuinum, nec humānum: v. num. 2056.

2528 Non obſtar lex Cafarea precipiens conſanguineo ab intellato morienti ſuccedere proximorem in ſanguine, nam id præcipit, non quia ita exigat ius naturale, ſed fundata in preſumptione rationabili, quatenus lex prælumit voluntariet defuncti hanc iufiſe: Beja p. 1. capa. 57, ſoli namque filii ſunt heredes neceſſarii, qui iure naturali ſuccedunt quantum ad legitimam parentium tentantibus; quoad omnia autem bona ab intellato decedentibus.

2529 Hee dicta procedunt de rigore iustitia. Ratio- ne tamen aequitatis, & charitatis, ſequimur eis, ut conſanguineos collateribus aliquam portionem diſtribuat, ut ſe intentur jurgia, lites, invidia, maledictiones, & similia mala, que inde ſolent oriſi.

2530 Imò Joan. Valerius in differenti, uiriisque feni, addit, cefare ſtam aequitatem rationem, ſia bo- na relinquendo Hopsitali, aut Monasterio pauperi, ſi conſanguinei ſint pauperes, at non extremitate indigentes, & Hopsitali, aut Monasterium ſi magis pauper. Secus ſi Monasterium ſi dives.

2531 Denique pater, ſi ſine iusta cauſa, dum vi- vit, bona yendat, aut alio modo alienet cum pre- diſcio legitima filiorum, non peccat contra iustitiam, ſed charitatem; Diana cit. refol. 84. quia filii non habent ius in hereditatem patris, parte vivente: vid. num. 2369. & 2522.

2532 Executor testamenti eft ille, cui à testatore for- re dubitante de fiducie hereditis, committitur facultas exequendi ab ipso diſposita. Excedere debet annum 17. genit. Poſtet eft unus, vel plures, mas, vel femina, etiam Religiosi de fui Prelati licencia. Eft prohibitum Franciscanis de Observantia, & Capuccinis ex iure: eorum autem acta eſſent valida, ſed illicita.

2533 Poſtet autem testator eis committere electio- nem excutorum, & facultatem conſulendi executores, ita ut ab ipſis excutoribus conſilium petere teneantur. Rodriguez, tom. 3. queſt. 70. art. 2.

2534 Executores pecuniam ad distribuendū paue- ribus accepient, applicare poſſunt ſibi, ſuis conſanguineis, aut amicis, ſi egereſt labore; vel ſuo Monasterio pauperi, ſi eft Religiosus; quia per onus auſſumptum non evadit deterioris conditionis.

2535 Non debetur illis ſalarium, quia eft officium voluntarium pietatis, & amicitie, niſi inde impedirentur à propriis negotiis; & ſic aliquod lucrum celare, aut dampnum emereget; vel niſi non ſint ſimpli- cies excutores, ſed etiam adiutoriſtes bonorum; tunc namque in utroque caſu debetur illis ſalarium assignandum à judge, niſi aliquid singularis annis fuerit illis à Testatore relictum.

2536 Heres tenetur ſolvere vera realia defuncti, non ex vi voti, ſed iustitia; ſimiliter & vota mixta, ex ea parte, quia ſunt realia, & separabilia à parte, quia ſunt personalia, hoc ordine, ut concurrentibus aliis defuncti debitis, ſolvere debeat. 1. As alium defuncti. 2. Expensas funeris. 3. Integrā legitimam ſive aſſcenditibus, ſive descendantibus debiram. 4. Vo- ra, & tandem legata pia; quia prior ſuit obligatio voti, quaerent adiungebat, quam legatum, quod nunc heredes obligat.

2537 Hinc heres aſſendit hereditatem, nedum com- moda, ſed etiam onera realia defuncti in ſe transiſt, cum dupliſi tamen beneficio. 1. Ut non oblietur lu- pra vires hereditatis. 2. ſi hinc heres voluntarius, ſeu non neceſſarius, cui legitima portio non debetur, ut deducit expensas funeris, & ſolutis debitis, quartam partem hereditatis, ſive ſit unus, ſive plures, obti- neat, que dicitur: Quarta falſicia. Quod ſi eam non obtinet, ex legariſ, non tamen piis, detrahere potest iure legis Falſicia.

2538 Heres vero neceſſarius, cui debetur hereditas ab intellato, poſſet ſuam partem legitimam ex bonis testatoris ſubſtituti ſolvente, eto non ſufficiat ad fol- venda legata; quia heres neceſſarius ſua legitima pri- vata non poſſet: v. num. 2051.

2539 Heres fiduciamſarius, ut poſt certum tempus reſiſtua hereditatem acerbi per leges non impedito, po- ſet, quando ipſe, aut eis heres hereditatem reſiſtueret, ſobi retinere quarum partem, que dicitur Trebelliani- ca; & compenſetur in eam quarum partem fructus perceperit; niſi ipſe heres fiduciamſarius ſi heres ex aſſenditibus legitimiſ; quia tunc preſumitur testato- rem, ultra diſtantiam quarum, reſolueſt illos fructus illi applicare. Ita Joan. de la Crux, v. num. 1603.

2540 Si bona defuncti non ſufficiant ad omnia vota, aut legata pia ſolventa, ſunt diminuenda, ſed ſolventa omnibus pro rata, quia tunc patet omnium ratio, & ius ad ſolutionem. Vidal. de legatis inquisit. 1. n. 24.

2541 Concurritibus legatis non piis, & piis, etiam pro celebrazione Miſſarum, omnia eſſe pro rata dimi- nuenda, & ſolventa, ſi hereditas ad omnia non ſufficiat, tenent donatus 10m. 4. trah. 7. queſt. 105. Verbi- celli 11. art. 8. miſ. queſt. 64. at rectius de legatis piis, preſeruum pro miſis, negat Diana part. 7. trah. 10. re- fol. 14. quia rite preſumitur, testatorum velle ſalutem propriam anima omnibus aliis preſere.

LEGATUM

2542 Eſt donatio à testatore reliqua, & ab herede preſta. Differit à ſimplici donatione, quia legatum eft donatio facta cauſa mortis. Aliud dicitur profanum, quia ad profanos uſus. Aliud piis, quia ordinatum ad piros uſus, & anima suffragium, v. gr. ad maritandas pueras, ad eleemosynas, Miſſas, &c.

2543 Culpa hereditis in non reſtituendo debita defun- diſi existens in Purgatorio, non nocet anima defuncti, que non debet patre ex culpa alterius. At negligēta her- editis in ſatisfaciendis legatis piis graviter nocet, in quantum private animam ſuffragiis, & ſatisfactionibus, pueras pene Purgatorio abſentem.

2544 Hinc legatum pro anima reliquum tenetur ſub mortali ſolvere, non ſolum per decem annos, ſed per totum tempus a testatore preſcripturn; quia tempus quo anima in Purgatorio detinetur, et nobis omnino occulit, & ſoli Divina Jutitia, ſimil & Clementia reſervatum; adeoque non poſtet à nobis ſine temeritate praefiri. Hinc ex una parte reſiccienda eft opinio Soci, quod anima non detinetur in Purgatorio, plusquam per decem annos. Ex alia dictum illud: Quod pro uno peccato veniale ſi in Purgatorio luenda pena uinas anni, & pro uno mortali ſeptem amorphi, et vulgi, & ma- lieſter; quia nulla auctoritate Scriptura, Conc. Tra- diſionis, aut Patrum munitionis, ut obſeruat Bellarm. v. in pag. 3. proprieſit. 43. ab Alex. VII. dico.

2545 Legatus, ſi poſt iudicis monitionem fuerit per annum negligens in adiungendo aliquod onus ei à testatore reliquum a privatim legato, & illud applicatur pro anima defuncti. Mendo uerb. legatum, v. 6. Item legato privatim poſt iudicis ſententiam, ſi legatum jam mortuo fuerit injurias, cum graviter infamando, aut cum illius vidua uxore rem habens: v. num. 2571. Si

2546 Si legatarius sciens, & pørens, legatum per tristina annos non petat, hæres legantis contra rem legatum præscribit in pœnam negligenter illius. Legatario autem mortuo, aut non competente, quia necficivit, aut non valuit, legatum est solvendum ejus heredi, Mendo citat. num. 6. 7.

2547 Notat autem tenentur sub mortali intra tres menes legata, maximè pia, legatariis maniferae, etiam nullo requirent, & eis ignorantibus, Vidal. citat. num. 34. Quia major affectus testatoris præsumitur ad pauperes loci. Cui accedit praxis.

2548 Si legato sit aposita conditio impossibilis, aut contra bonos mores, valer legatum, abique eo, quod conditio implatur, quia talis conditio ex jure habetur pro non aposita, Mendo citat.

2549 Legatum annum relictum uxori, donec cæte vixerit, amittitur per fœtationem publicam, minime per occultam, aut per oculum, Mendo cit. n. 14.

2550 In legato de alimentis alicui; veniunt cibus, porus, vestes, lector, habitatio, & ca, sine quibus vivere non potest; minime reliqua. Item si legentur centum modii triticis, qui ex tali agro eo anno colligentur, si pauciores colligantur, hi solum debent: ita Mendo citat. num. 18. 22.

2551 Quando in testamento legantur centum Petri, & alia centum pauperibus, licet Petrus sit tunc pauper non possum habeat centum ei dari: quia clausula generalis non refertur ad specificata. Limita, si reliqua sunt centum Petri velut amico, aut affini, qui tempore testamento erat dives, & temporis mortis testatoris redditus est pauper; tunc aliquid poterit ei concedi ex secundis centum, nam non fuit specificatus ut pauper. Præterea si testator vivens donavit, v. gr. Hospitali proprietatem bonorum, referens sibi usumfructum, & ex hoc legat quantitas eius operibus, poterit ex his aliquid applicari eidem Hospitali, quia haec non sunt prolatae in eadem dispositione, in qua locum haber dictum axioma: Clausula generalis non refertur ad specificata, Mendo num. 8. vid. num. 2517.

REGULÆ IN LEGATIS SERVANDÆ

2552 Sunt plures, 1. Quod legata sint iuxta consuetudinem loci intelligenda, L. Minus, ff. de leg. 3. 2. In legato ad pias causa faciliter est extensio, & larga interpretatio, Bartol. in L. Tisio, §. Seja, ff. de auro, & argento legato, Abbas in cap. judicanti de testam. 3. In dubio est favendum pia causa, L. sum persona, ff. de Relig. & Jure. 4. In obscuro inspicendum est, quod est verisimilis ex Regulis iuris 6. 5. Pro expresso haberi debet, quod testator disposuisset, si interrogatus fuisset. L. Tisio, §. Luccia, ff. de liberis, Vidal. de legatis inquisit. 2. vid. num. 2524.

6 Legato principali censetur legatum accessoriū; hinc legata dono, veste, & censetur legatum viridarium annexum, &c. ornamenti vestis. Quod si accessoriū non extat, adhuc debetur principale, quia ornamenti non ponuntur taxativè, sed accessoriū; tunc si ponuntur taxativè. Accessoriū ponuntur, si dicatur: Relingo Petrum lectum, qui talis ornamenti habet. Tunc non debet lectum, si ornamenti non existent, tenet Anton. à Spir. Sanct. de testam. tract. 10. disp. 16. scđ. 3. num. 146.

E X H I S R E S O L V E S .

2553 Legatum relictum pro maritandis virginibus, potest ab executori applicari pro maritandis virginibus in conservatorio ad id detentis. Vidal. citat. num. 4.

2554 Legatum relictum pauperibus in genere, debet præcipue distribui consanguineis testatoris, si constituantur sub talibus circumstantiis, ut non possint secundum suum statum & conditionem commode & honestè vivere. Vidal. cit. n. 26. Quia hi dicuntur pauperes. Baldus in l. si quid ad declinandum column. 2. C. de Episc. & Cler. Cui accedit voluntas Testatoris rationabiliter praesumpta, ex regula 5. de num. 2552.

2555 Immò ipse executor, cui est injunctum onus eleemosynam pauperibus dispensandi, si est pauper, po-

test partem æquam & rationabilem sibi applicare. Div. Thom. 2. 2. q. 32. art. 9. ad 3. Vidal. num. 27. Quia licet ut executor sit minister ad dispensandum, ut pauper haber jus ad eleemosynam cum reliquo pauperibus.

2556 Legatum relictum pauperibus in genere, aut Monasterio, distribui debet pauperibus, & Monasterio loci, ubi testator domicilium habebat, nisi aliud exprefuerit, aut de ejus mente colligatur. Vidal. citat. num. 34. Quia major affectus testatoris præsumitur ad pauperes loci. Cui accedit praxis.

Si in loco sibi plura Monasteria, conferendum est pauperi. Nisi testator committat heredi potestatem eligendi pauperes, aut Monasterium; tunc namque non tenetur eligere pauperiores, nec Monasterium, aut pauperes loci, Anton. à Spir. Sanct. de testam. tract. 10. disp. 16. scđ. 13. num. 341.

2557 Legatum pro virginibus maritandis potest dari virginis illi, quæ habet dotem, sed non sufficientem, ut commode maritari possit; dummodo reliquias conditiones habeat in testamento expressas. Vidal. cit. num. 29.

2558 Legatum pro maritandis Orphanis dari potest puellæ habenti patentes pauperes, & inutiles, qui eam donare non valent. Vidal. cit. num. 30. Diana part. tract. 4. resol. 140. quia Orphana dicitur puella habens patrem intulit: defunctor ex cap. inter cetera, de translatis. Episc. ubi Gloss. vers. inusitum, inquit, in item morum reputari. Unde Ecclesia viduata dicitur, que intulit haber Episcopum. Tum quia idem militari Testatoris motivum, qui reliquit legatum Orphanis, in quantum nullum auxilium a suis parentibus habere possunt. His accedit praxis. Idem potest conferri expositis, Mendo num. 20. quia cum patentes ignorant, aquæ sunt, ac si non haberent.

2559 Eadem ratione legatum pro viduis pauperibus dari potest mulieri habenti virum inuilem. Vidal. & Diana citat.

2560 Legatum pro puellis pauperibus posse dari viduis pauperibus, tenet Vidal. cit. num. 32. dicens, ita fuisse decimus per S. C. Neapolitanum, & citat. Diana part. 3. tract. 6. resol. 29.

2561 Legatum pro doranda paupere posse dari paupere nupta absque dote, tenet Mendo v. legatum n. 20. quia idem motivum legantis reperitur.

2562 Legatum pro maritanda virgine conferri potest puella clam corrupta, Vidal. cit. num. 28. & Com. quia nomine virginis venit quia publice, & in foro externo reputatur virgo.

2563 Legatum relictum generaliter pro maritandis virginibus, debetur cilicem, si moniales fiant. Clericus cap. 102. num. 4. Barbol. de Off. & potest. Episc. alleg. 83. num. 17. contra Fragolam part. 3. lib. 5. d. 8. §. 11. n. 333. & Lugo d. 24. n. 294. apud Ant. à Spir. S. cit. num. 573. Ex voluntate Testatoris mortaliter certa presumpta, que fuit, suam velle suffragari animam, quia per electionem Religionis a legataria factam melius juvatur. Cui accedit praxis. Hinc Diana part. 5. tract. 14. resol. 35. nostram sententiam tenendam docet tanquam probabilem, tam ex Theologis, quam ex Jurisconsultis, ratione, & praxi.

2564 Quia ratione legatum relictum uxori, quiamdū statim vidualem servaverit, eidem in conscientia debetur, si Religionem ingrediatur, eo maximè, quia vere statim vidualem servare dicunt. Vidal. cit. num. 35.

2565 Viri tertii Ordinis S. Francisci collegialiter vi-

De VII. Præcepto Decalogi. Cap. II.

Non possunt autem dictum legatum consequi mulieres Tertiarie, quæ nec collegialiter vivunt, nec expresso voto, ut supra, castitatem servant. Quia cæstatio ratio, & finis testatoris, qui est Religio.

2566 Legatum relictum determinatae feminæ matrandæ, potest illi conferri, si tempore testamenti, aut post conditum testamentum, ante mortem testatoris, & dum adhuc testator viveret, fuit data in maximonimum, quia tunc legatum videtur factum ob peculiarem affectum ad personam, qui non cæstatio, postquam est nuptiata. Non potest autem illi conferri, si legatum sit relictum pro maritandis mulieribus incertis, & indeterminatis. Bonac. tom. 2. de contrabibl. disp. 3. quest. 17. punct. 8. §. 4. n. 7. quia testator non movetur ex affectu ad personam, sed ad misericordiam pauperum sublevandam, ut statim maritaliter fiant, qui finis cæstatio, matrimonio non est testatoris morte intit.

2567 Legatum relictum determinato pauperi, aut determinatae puellæ, si sit factum pro anima testatoris, aut pietatis causa, dandum est alteri pauperi, si ille ante collationem sit mortuus; quia durat causa legati, nempè pietas, & suffragium: minime si sit relictum in bonum talis determinatae personæ; quia causa est effectus, qui cæstatio. In dubio presumptio stat pro causa pietatis, nisi pauper determinatus fuerit consanguineus, quia cæstatio, quod prævalens affectus sanguinis. Ant. à Spir. S. cit. n. 750. v. n. 258.

2568 Si pauper moriatur, executor in mora existente, tenetur executori solvere hereditibus, quia pauper legatus habet jus ad legatum à morte testatoris, & hæres succedit in jure pauperis, Ant. à Spir. S. cit.

2569 Ex his sequitur, quod si quis relinqat legatum D. Antonio determinata loci, & ibi non existat, legatum debetur Ecclesie Parochiali testatoris. Quod si duas Parochias habeat, debetur illi, à quo Sacra mensa accepti. Si plures sint Ecclesie talis nominis, conferendum est pauperiori, nisi habeat potestatem eligendi, ut in num. 2556.

LEGATUM CESSAT.

2570 Primo. Si legatarius præmoritur leganti. At si moriatur post testatoris mortem, debetur hereditibus legata, etiam hereditate non adita: ut in num. 2568.

2571 Secundo. Per notabiliter ingratisdinem legatari post legatum, nisi potest exprimitur vel tacitè re conciliaverit. Et quamvis testator concius ingratisdinem habuisset tempus revocandi, immo & fecisset codicillum & non revocaverte, adhuc cæstetur revocationem, Ant. à Spir. S. citat. scđ. 15. ex Sanch. vide num. 2545. & 2367.

2572 Tertiò. Si legatari rem alienam putans esse suam.

2573 Quartò. Cæstatio extinta re legata per ipsum legatentem. Unde si quis, postquam legavit triticum, quod in horre habebat, illud consumpsit, ad nil tenetur hæres, Ant. à Spir. S. cit. scđ. 13. n. 743.

2574 Quintò. Legatum conditionaliter cæstatio, si pufificetur conditio, antequam firmetur legatum morte testatoris: vid. num. 2556.

J U D E X C O M P E T E N S

2575 In legatis piis est Episcopus loci, etiam respetu laicorum, & contra laicos, ex iuribus sequentibus. Infusor ipse est legitimus ultimum voluntarium, & pliorum legatorum executor, tam ex jure Civili, quam Canonico, ex cap. Nos quidem cap. si heredes, & cap. tua nobis de testam. & ex Trid. scđ. 22. de reformat. cap. 8. Si aliis executor non sit a testatore dispositus, vel si sit male dispositus, aut deficiens, Bonac. tom. 2. de contrabibl. disp. 3. qu. 17. punct. 8. §. 10.

2576 Hinc non potest testator prohibere, ne Episcopus curer sua legata impletiri; quia licet liberum sit ei legatum condere, non est libertum, Episcopum potestare à jure concessa private.

2577 Legatum tamen pro virginibus maritandis non patitur communationem cum alio opere pio, Anton. à Spir. S. de testars. tr. 10. disp. 16. scđ. 13. n. 753.

Hæres docent Doctores communiter, maximè Bonac. cit. Verricelli. tr. 1. qu. 17.

2578 Immò ipse executor, cui est injunctum onus eleemosynam pauperibus dispensandi, si est pauper, po-

rum in alium usum convertere, aut aliquo modo mutare, si causa a testatore ignorata adit, aut de novo occurrit; quia iudicio prudenti et moraliter certus, quod si testator eam cognovisset, sic legasset, & disponuisse; quia haec non est propriè communatio, aut dispensatio, ad quam requiri superioris autoritas, sed interpretatio per episcopum, qui est omnium moderatrix legum, quamque quilibet privatus juxta prudentiam regulas facere potest.

Insuper sicut haeres potest declarare voluntatem defundi, quando est de ea verisimiliter informatus; inter fortiori potestem can declarare, quando naturalis rationis ductu est moraliter certus de eo, quod in tali causa interrogatus responderet, si vivet. Ita Verricelli, qui exemplificat, ut sequitur.

Resp. posse, si summa pecunia fuit legata demonstrativa; non posse, si fuit legata taxativa. Bonacina tom. 2. de contrahibili diff. 3. qu. 17. §. 9. num. 5. Tunc dicitur summa pecunia legata taxativa, seu limitativa, quando ex verbis aut circumstantiis dignoscitur, mentem testatoris fuisse, per totam illam summam suam vel exonerare conscientiam, aut suam animam suffragari. Tunc vero dicitur legata demonstrativa, quando dignoscitur, mentem testatoris nil aliud esse, nisi demonstrare executionem operis illius, quod praesertim quod maxime dignoscitur, si prudenter judicatur legatis etiam cum affectu ad personam heredes, in quantum summan excedentem legaverit, volens in tuto se poneat, ne heredem gravaret in operis adimplectione.

QUÆRES I.

2594 An si pro opere à testatore heredi presiso; v. gr. pro Oratorio confirmando, non fuerit requisita tota summa pecunia legata, id quod superest, posse ab ipso herede retineri?

Resp. posse, si summa pecunia fuit legata demonstrativa; non posse, si fuit legata taxativa. Bonacina

tom. 2. de contrahibili diff. 3. qu. 17. §. 9. num. 5. Tunc dicitur summa pecunia legata taxativa, seu limitativa, quando ex verbis aut circumstantiis dignoscitur, mentem testatoris fuisse, per totam illam summam suam vel exonerare conscientiam, aut suam animam suffragari. Tunc vero dicitur legata demonstrativa, quando dignoscitur, mentem testatoris nil aliud esse, nisi demonstrare executionem operis illius, quod praesertim quod maxime dignoscitur, si prudenter judicatur legatis etiam cum affectu ad personam heredes, in quantum summan excedentem legaverit, volens in tuto se poneat, ne heredem gravaret in operis adimplectione.

QUÆRES II.

2595 Petrus reliquit duodecim legata annua uncianorum viginti pro duodecim virginibus quolibet anno maritandis: inde nata est pueri confanguinea Petri in tertio gradu, pauper, cui cum esset oblate occasio boni juvenis, & non haberet dotem sufficientem, ne opportunitatem amitteret, unum ex illis legatis uncianum viginti in se donavit, & hinc fuit matrimonium peractum. An dictum legatum possit ei conferri jam maritata?

Resp. posse. Sequitur ex diff. num. 2554. 2557. &

2561 Ratio est primo, quia legatum habuit effectum à legante intentum, non alter, quam si prius illud pueri confusa esset; nam eius virtute, & non alter, nupis.

Cui accedit praxis, & consuetudo in legatis Confraternitatum, pro maritandis filiis Confratrum reliquis, que ab ipsis jam matitatis obtineri solent, ex eo quia in dotem prius assignarentur, & eorum virtute nupserint.

Secundo, qui dicit pueri eff confanguinea in tertio gradu legantis, pauper, & inops; unde locum habet tabilem pecuniae quantitatem ad alimenta pauperum, tunc nisi se alter expressè testator declarat, non est ea pecunia simul distribuenda, sed ad honestum lumen deputanda, ut ex redditibus annua alimenta inde proveniant; elemosyna enim perpetua utilio est anima defuncti, ac communiti pauperum, ut in terminis docent Castrum. In leg. Divi. fin. ad lib. fid. cit. ubi Bartol. & Angel. & Imola, Alexander, consil. 100. in fine lib. 1. Lopus in cap. per uestris in 3. notab. vers. 7. infertur n. 1. de donation. inter virum, & uxorem. Rota Romana decis. 742. nn. 2. part. 1. in noviss. Surdis de alimento. iii. 4. qu. 9. nn. 13. M. noch. lib. 4. presumt. 157. num. 3.

Neque refer, forte ex hoc prejudicati particularibus, bus aliquibus pauperibus; nam testator communitatibus pauperum eius opibus, immo magis anima sua professa erit; communiat autem pauperum, & anima testatoris unius est elemosyna perpetua; ut in simili loco quentes de anticipatione cum prejudio futurorum pauperum, docent Vasquez opusc. de testamentis c. 9. §. 3. dub. 1. n. 76. Rodriguez in summa tom. 2. cap. 156. n. 5. Diana pars. 8. tract. 5. refol. 51.

2591 His de rationibus Aut. à Spir. S. de Testamento. tract. 10. diff. 16. sect. 13. nn. 752. ait, legatum distribuendum quoniam alicui Hospitali, aut Monasterio, posse totum simul ei dati, iusta concurrente causa. **2592** Et legatum reliquum pro carceratorum liberatione quolibet anno, posse expendi, ne quis in carcere detundatur, quia certum est, quod effet proxime carcerandum.

2593 Et Busemb. de legatis ait: Ad Episcopum autem, heredem, & executores persinare per episcopum interpretari non esse à defuncti voluntate alienum si aliqua mutatio fiat, v. gr. si pecuniam reliquerit ad calices emendos pro Ecclesia, que calice non eger, poterunt eam applicare ad casulas, aut alia ornamenta, que magis ad Ecclesie usum conducant.

2598 Leo X. in Conf. 6. Merentur, recenset Bullas Nicolai III. & Clement. V. & declarat, Fratres Minores

de Observantia licet retinere posse domos amplias, & spatiolas, insuper paramenta multiplicia, ac pretiosa: assignans pro ratione, quia sunt in proprietate S. Sedis; & Fratres sunt tantum custodes, & solum usum habent, non fructum, quare in nihil regulant violant; & decens est, in celebrioribus solemnitatibus decennioribus paramentis divinam honorare Majestatem.

De legatis Fratrum Minorum sive actum est a numero 1185.

CODICILLUS

2599 Est ultima voluntas minus solemnis de eo quod quis post mortem suam fieri velit coram quaque testibus declarata.

2600 Potest quis metu cum pluribus codicillis inter se non contrariis, sed non cum pluribus testamentis, quia testamentum posterior ex iure tollit prius.

2601 Religiosus professus non potest revocare testamentum ab ipso ante professionem factum; quia testamentum non potest revocari in toto, nisi per aliud testamentum: nec in partem, nisi per codicillum. Religiosus autem professus ne facete potest testamentum, nec codicillum: quia codicillus est testamentum parvum, qui à testamento differt per hoc, quod non requirit solemnitates, nec tot testes, sicut testamentum. Tunc quia in codicillis nec institutus, nec tollitur h. res, vid. num. 2604.

2602 Ceteri autem possunt testamenta, & codicilos revocare usque ad mortem, quia ex iure voluntas testatoris perambulatoria dicuntur usque ad mortem,

SUBSTITUTIO FIDEI-COMMISSARIA

2603 Est illa, per quam heres ab intestato, aut testamento constitutus, gravatur restituere hereditatem, vel partem eius aliquotam v. gr. dimidiam, teriam, aut quartam partem alteri.

Hic, cui est facta substitutio, dicitur fideicommissarius. Dicitur substitutio fideicommissaria, seu fideicommissum, quia testator sicut herediti, & ejus fidei commitit hereditatem alteri restituendam.

2604 Religiosus potest aliquid moderatum ludo alienare, sicut potest aliquid moderatum de superioris licentia donare. Uxor potest aliquid ludo exponere juxta sui status conditionem. Similiter filius, quia censor patrem velle ei honestam recreationem concedere. Item potest filius ludo exponere bona castrensis, vel quasi: minime profectitia, & adventitia, sine consenso patris, vid. tom. 2. numer. 168. Et uxor exponere potest bona paraphernalia: vid. tom. 2. n. 169. denique servus potest ludo exponere pecuniam propria induxit acquifitam, vel à domino acceptam cum permissione, ut pro suo libito expendat; vel si, de pecunia ob alimenta tradita, servus pareat vivendo, aliqui sibi facio.

2605 Fideicommissum non potest fieri, nisi de bonis liberis, minime de bonis alienis, aut alteri obligatis. Hec Bonac. tom. 2. de contrahibili diff. 3. quaff. 17. punt. 4. Ubi plura.

De testamento & legatis sive agunt Maistrus diff. 4. quaff. 2. articul. 3. la Crux 7. prec. pag. 132. Diana pars. 8. tract. 5. part. 10. tract. 15. refol. 11. part. 5. tract. 3. refol. 120. part. 3. tract. 5. refol. 60. & alibi, Tambur. tom. 2. de Bulla Crux cap. 18. §. 2. Bonac. tom. 2. de contrahibili diffus. 3. quaff. 17. 18. & 19. Anton. à Spir. Sand. tract. 10. diffus. 16. Verricelli etas. Busemb. lib. 3. tract. 5. cap. 4. Clericatus cap. 102. Mendo sub propriis titulis.

S P O N S I O

2606 Est contractus, in quo duo de veritate, aue eventu alienis rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id eis sit, qui veritate afficiuntur facies. Sponsio vulgo dicitur Scommessa.

Ut licet fieri, quatuor conditions requirunt. 1. Ut fiat super re dubia. 2. Ut sit aequalitas in re, qua spondetur, cum aequali incertitudine. 3. Dubius evenitus in utroque. 4. Ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur.

Examen Ecclesiast.

LUDUS

2607 Est contractus, de quo iudicent res suas per riculo exponunt, propter item acquirendi rem alterius. Est triplex, fortuitus, ingeniosus, & mixtus. Ludus meru fortuitus est prohibitus; hinc ludus aleatorum, qui magis in fortuna, & casu, quam in industria est fundatus, est prohibitus laicis sub veniali, Clericis sub mortali, si tamen frequenter, & per longum tempus laudant; secus, si per breve tempus, recreationis causa. Fenechi. de ludo num. 15. ait, legem Canonicanam, quoad culpam, videlicet per defensionem abrogatam, si non avaritie, sed vera recreationis causa ludatur ad aleam, & sine scandalo. Ita Scotus in 4. d. 15. quaff. 2. litt. r.

2608 Conditiones ludi, ut si licitus, sunt quatuor. Ut ludens non utatur dolo, & fraude. 2. Ne alter alterum compellat ad ludum per vim, aut verbis contumeliosis. 3. Ut ludens disponere possit de re, quam ludo exponit. 4. Ut sit aequalis conditio colludentium.

2609 Tenetur restituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, ut esset, qui simularet se planè ignarus lufus, & sic alterum multo imperiorem provocaret, qui aliunde ludere noluerit; hic enim dolo, & fraude ageret.

2610 Non tenetur restituere, qui uitur astutis illis, quas regulae lufus, & consuetudo recepta patitur, cum uterque fecit tales astutias esse folitas, & sic tacit in illas liberet consentient, verbi gratia. 1. Si potest chartas habens, & securus de victoria, augeat sponsonem, vel similes metum, ut adversarius augeat. 2. Si sciens se inferiores chartas habere, dissimilet, augeatque sponsonem, ut sic relinquatur sibi, quod erat appositum. 3. Si iniicit chartas alterius ex sola illius negligientia, & absque fraude; secus, si ita se collocet, ut possit videre, vel si alium constitutus, à quo admoneatur. 4. Si chartas difcas nosse inter habendum, quas ante non signaverat, nec noverat: scimus, si ante eas signaverat, vel noverat ignorantie focio.

2611 Religiosus potest aliquid moderatum ludo alienare, sicut potest aliquid moderatum de superioris licentia donare. Uxor potest aliquid ludo exponere juxta sui status conditionem. Similiter filius, quia censor patrem velle ei honestam recreationem concedere. Item potest filius ludo exponere bona castrensis, vel quasi: minime profectitia, & adventitia, sine consenso patris, vid. tom. 2. numer. 168. Et uxor exponere potest bona paraphernalia: vid. tom. 2. n. 169. denique servus potest ludo exponere pecuniam propria induxit acquifitam, vel à domino acceptam cum permissione, ut pro suo libito expendat; vel si, de pecunia ob alimenta tradita, servus pareat vivendo, aliqui sibi facio. vid. num. 2625.

2612 Qui ludit cum iis, qui alienare non possunt, jam relatis, peccat, & vincens restituere tenetur totum illud plus, quod illi alienare non possunt; quia acceptant regi alienam, invito domino. In ludo autem filii familiars pater non solet esse invitatus, nisi quad modum, nisi iactura sit cum nimio excessu. E converso, qui alienare non possunt, si vincant, restituere tenentur illud plus, quantum alienare non poterant, quia non servat aequalitas colludentium, dum vincere voluerint, & perdere non potuerint; excipiunt, si collusor fecit illum alienare non posse, tunc vincens non tenetur restituere, quia sciens, & consentientis nulla sit iniuria.

2613 Qui ludo lege humana prohibito perdit, non tenetur in conscientia solvere, nisi se solutum juraverit: si vero vicevit, non tenetur restituere ante sententiam Judicis.

2614 Ludere pro Psalmo, vel Oratione Dominica recitanda, non est peccatum, nec irrevenerit: vid. num. 2400. Scotus citat. Maistrus in Theol. Moral. diff. 9. num. 78. Bonac. tom. 2. pag. 509. Tamb. tom. 1. lib. 8. capit. 9. §. 1. Joan. la Crux pag. 129. Busemb. lib. 3. tract. 5. cap. 3. dub. 13. Clericatus cap. 101.

Notabiles Pontificis superadduntur hic in materia contractum Bullae ad complementum istius capituli. Sunt autem Bulla Sixti V. anno 1586. que incipit *deterioris avaricie inguius*, Bulla Nicolai Quinti anno 1402. Bulla P. V. anno 1569. que incipit *cum omni*, Bulla Gregorii XIII. anno 1574.

En ergo ptiū fragmentum Bulla Sixti V. „Hac nostra perpetuo valitura constitutione dannamus, & retrahamus quoquecumque contractus, conventiones, & pactiones, posthac ineundos, seu incundas, per quos, seu quas cavebitur personis pecunias, animalia, aut quilibet alias res societatis nomine tradentibus, ut etiam si fortuito casu quamlibet facturam, dannum, aut amissionem sequi contingat, fors ipsa, seu capitulo, tale semper salvum sit & integrum, a socio recipiente restituatur, sive ut certa quantitate, vel summa in singulos annos, aut mensis durante societate responderetur: Statimque hujusmodi contractus, conventiones, & pactiones ulorios, & illicios, posthac censeri debet, arque imposterum non licere iis, qui pecunias, vel animalia, aut alias res in societatem tradent de certo lucro, ut praefertur, percipiendi inter se pacisci, & concordare, neque etiam sive ad certum, sive ad incertum lucrum convervent socios, qui ea recipient, ac fortunam, seu capitale salvum, & integrum, ubi illud casu fortuito perierit, vel amissum erit, reddendum quovis pacto, aut promissione sibi obligare: Ac ne de cetero societas incantur sub hujusmodi paciis, & conditionibus quae usurariam pravitatem sapienter districte interdicimus, & prohibemus. Sed potius cuncti noverint societas hujusmodi, cum imposterum unum pecuniam, animalia, aut alias res, & bona, alter vero operam, vel industrium conferri, pure, sincerè, & bona fide, sicut decet iustis, & equis conditionibus, & paciis, secundum juris dispositio nem, ac sine ulla proflua fraudis palliatione, aut usurariam pravitatem labo, aut suspicione incundas seu contrahendas esse, ita ut non ad certam summam aut quantitatem ad omni periculo, & damno, ut preferatur immunita luci nomine persolvendam; neque ad capitale, si casu fortuito perierit, restituentum focus accipiens retenetur. Si vero finita societas ipsum recipiat, qui illud in societatem contulerit, restringatur, nisi socio recipienti fuerit communicatum, aut aliter inter ipsos contraentes super eo legitime conventionem sit. Ac praeterea idem contraentes frumenti, expensas, & damna in commune conseruant, & prout aquam, & justum fuerit, sibi communicent, atque dividant. Decurrentes, si qui contractus, conventiones, & pactiones in futurum contum nostram hujusmodi prohibitionem, de facto iniiciuerint, nullam ex eis, tanquam per hanc candem constitutionem nostram dannatis, & reprobaris, etiam si juramento, aut in forma canteri Apostolica, vel alias quomodo doliter robatori furentur obligationem civilem, aut naturali oriri, nullamque actionem realem, aut personali, nec iudicis officium, neque aliud quodcumque jurius aliquam competere, neque quoad fortunam, seu capitale integrum recuperandum quod casu fortui oportet, aut amissum erit, neque quoad certas summas, & quantitas in singulis annos, aut mensis, luci socialis nomine promissas. Si qui vero imponerunt sub predictis conditionibus, & paciis contractu re temere presumperint, aut praetextu similiu contractum, conventionum, & pactionum societatis nomine initorum, qui hucusque durant, ad exacti nem dicta fortis, seu capitalis, sive illius pretii, & valoris, postquam illud in toto, vel in parte casu fortuito perierit, aut amissum sit, aut certa summa, vel quantitas annua, aut mensura sibi promissa in futurum procedere ausi fuerint eos universos, & singulos, in penas contra manifestos usurarios, & scemtatores a facie Canonicis, & Concilii generalibus latas, & promulgatas, eo ipso incurere, & contra illos uti manifestos usurarios, & scemtatores, via iuris, alisque opportunitatis remedii procedi posse, & debere: sicutque omnibus, &c.

& emendi cum opportuna contrahentium securitate, ratione, & indemnitate, ac cum porestate vendentes personas, corumque proprietates, redditus, jura, juridictiones, census, ac omnia, & singula mobilia, & immobilia bona obligandi, & obligari faciendo, ac etiam quascumque alias obligations, & submissiones, cuicunque foro, nec non renunciations, promises, stipulations penitus, juramentis, & alia cautionibus vallatas, & alia quascumque de quibus inter entes, & vendentes hujusmodi censualia, conventionem, & in pactum deductum fuerit plenam licentiam, & liberam, Authoritate Apostolica tenore praestitum concedimus facultatem, decernentes, & declarantes codem incolas, & habitatores, ac civitatum, & terrarum universitates censualia praedicta modo premisso in Regni ipsi Sicilia citra, & ultra Farum liberè, & licite contrahere, ac emere, & vendere posse, neque propterea usurariam pravitatem committere, dummodo alia quam ut praemittitur, quodlibet annum censuale decimam partem recipit, seu pretii venditionis ipsius non excedat, & pensionibus, seu annualibus illorum in forte non computatis pro totali redemptione, prater principalem summam nihil ultra praecipiat ab emitore, vel exhibeat in Venditore, non obstantibus, &c. Datum Roma apud Sanctum Petrum &c. Anno Incarnationis Domini millesimo quadragesimo secundo, pridie Kalendas Octobris, &c.

Hac igitur nostra constitutione statuimus censum, seu annum redditum creari constitutive nullo modo posse, nisi in re immobili, aut que pro immobili habeatur de sui natura fruidera, & que nominatio certis finibus designata sit. Rustum, nisi vere in pecunia numerata praefitibus taliis ad Notario, & in actu celebrationis instrumenti non autem prius recepto integro justoque pretio solutionis, quas vulgo ore aut indirecte obligantes ad casus fortuitos cum, qui alias ex natura contractus non tenetur nullo modo valere volumus. Quidammodum nec pactum auferens, aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam, quia volumus rem ipsam, semper, & liberè ac fine solutione laudem, seu quinquagesima aut alterius quantitatis, vel rei, tam inter vivos, quam in ultima voluntate alienari. Ubi autem vendenda sit volumus dominum census alios omnibus praeferti, eique denunciari conditiones, quibus vendenda sit, & per mensum expectari. Pacta continentia morosum census debitorem teneri ad interest, lueri cessans, vel ad cambium seu certas expensas, aut certa salario, seu expensas medio juramento creditori liquidandas aut rem censui subjectam, sive aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu, sive aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam ponam cadere, ex toto irrita sit, & nulla. Immo, & censum augeri, & novum creari super eadem, vel alia re in favorem ejusdem, aut persona per eum supposita pro censibus temporis, vel praetensis, vel futuri, omnino prohibemus. Sicut etiam annulamus pacta continentia, solutiones onerum ad eum spectare, ad quem alias de jure, & ex natura contractus, non spectaret. Postremo census omnes in futurum creandos non volum te in totum, vel pro parte perempta, aut infraeuosa in totum vel pro parte effecta volumus ad tam tam perire, sed etiam posse pro eodem pretio extingui. Non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabilis, immo centum, & pluperum annorum praefitione, non obstantibus aliquibus paciis directe tales facultatem auferentibus, quibuscumque verbis, aut clausulis concepta sint. Cum vera traditione pretii redditus extinguendus sit, volumus per bimetre ante id denunciari ei, cui pretium dandum erit, & post denunciam, intra annum etiam ab invito pretium repeti posse, & ubi pretium, nec volens, intra bimetre solvar, nec ab invito intra annum exigatur, volumus, nisi luminus quandoque redditum extinguiri posse, pravia tam tempore denuntia de qua supra, & non obstantibus his de quibus supra, idque observati mandamus, & quod plures, ac plures denunciatus fuisset, nec unquam effactus fecerit. Pacta etiam continentia pretium census extra casum praedictum, ab invito, aut ob ponam, aut ob aliam causam repeti posse, omnino prohibemus, contractusque sub alia forma, posse.

hac celebrantes scemtatores judicamus. Et ita illis praepretre non obstantibus, quidquid, vel expressè, vel tacite, contra haec nostra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, à Fisco volumus posse vindicari. Hanc autem salutiferam Sanctionem, nedum in censu noviter creando, verum etiam in creato quocumque tempore, alienando modo post publicationem confirmationis creatus sit, perpetuo, & in omnibus servari volumus, declarations premium semel censu constitutum, nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem seu aliud accidens, nec quod ultimò contrahentes minus, vel augeri. Et licet legem ipsam ad contrahentes jam celebrantes non extendamus, illos tamen omnes in quos sub alia forma pervenerent census, horum in Domino, ut singulos contractus censuram horum religiosorum sufficiant, & animarum salutem consulant. Non obstantibus &c.

Gregorius Decimus Tertius ad perpetuam se memoriam. Que à Romanis Pontificibus ad Regum supplicationem pro suorum utilitate Regnum maximè ad tollendam peccati occasionem matura deliberatione specialiter conceduntur, & longo uia recepta sunt, ut ea contraria generalibus Confirmationibus postea editis minime obstantibus illibata serventur, ratione valde convenienter videtur. Cum alias itaque Nicolaus Quintus feliciter recordationis Prædecessor noster supplicationibus Alphoni gloriose memor, tunc Aragonia, & Sicilia Regis incliti per suas litteras, cum ipsi Regi, quam Regnorum Sicilia citra, & ultra Farum, omnibus, & singulis incolis, & habitatoribus, ac locorum, civitatum, & terrarum universitatibus, praesentibus, & futuris, census super rebus, & proprietatibus suis, & facultatibus, & emolumentiis eorumdem, Instrumento gratiae pro consiliis pretio, illa redimendi mediante constitutre, absque usurariam pravitatis iugis concesserit, dummodo annualis census decimam partem pretii non excedat, & alia decreverit, ut latius in his litteris continetur, que recepta, & per centum, & ultra annos obseruantur, deinde vero recolenda memoria Pius Quintus etiam Prædecessor noster, cui suggestum fuit multas in venditione, & empione censuum, fraudes committi, multaque pacta illicita apponit, littera addidit, quibus illud in primis caverit, ut census non generaliter super omnibus bonis, sed specialiter super re certa imponatur, aliaque in aliud ad justitiam contractus minime necessaria constitutre, contractusque ipsos emptionis, & venditionis censuum suorum litterarum forma non servata factos, scemtatores, quae iudicavit ut in ipsi plenus explicatur. Quas cum dilecti filii Regis Sicilia ultra Pharam Ministri debita cum reverentia suscepissent, easque executioni demandare tanquam obedienti filii decrevissent, experientia compertum est eas litteras non sine maxima Regni illius perturbatione, & damno observari posse. Quare torius Regni praedicti nomine, ad eundem Pium Quintum Prædecessorem nostrum accessit dilectus filius Octavius Spinola Regni ipsius Magister Portulanus, qui multis difficultatibus, & incommodis eidem Prædecessori propositis, nullas ab eis suarum litterarum declarationes, & moderations reportavit. Quas ut Regni necessitatis minimè satisfacere compertum est, rufus Charisius in Christo filius nosfil Philippus Rex Catholicus Regni sui intendit prospicere volens, tam suo quam ipsius Regni nomine venerabilem fratrem Jacobum Archiepiscopum Panormitanum de eo negotio optimè instruxisse ad nostram praesentiam mittere curavit, qui multis nobis representatis difficultibus que in executione litterarum Pii Quinti suboruntur, & gravissimis totius Regni dannis, ex illarum observatione provenientibus diserte exposuit, & diligenter enarratis, Hulliter tam Regis, quam ipsius Regni nomine nobis supplicavit ut illorum indemnitate de benignitate Apostolica prospicere dignaremur, quod nulla commodiori ratione fieri posse videbatur, quam si littera Nicolai V. illese in Regno illo conservarentur. Nos ipsarum litterarum tenuoribus diligenter consideratis, & re matute discussis, cum littera Nicolai nihil in se contineant, quod à ratione sit alienum, dique in Regno Sicilia praedicto magna cum Incolarum tranquillitate eidem Regno minimè

expedire atestetur predictus Rex Catholicus, cui tantum opotio Regi, & diligentie Patrifamilias in his presertim, qua furorum subditorum utilitatem concer-
nuat, omnino credendum esse duximus, supplicationis
bus predictis inclinati ut tam Regi ipsi, quam omnibus,
& singulis Regi Sicilia ultra Farum incolis, &
habitatoribus, & locorum, civitatum, & terrarum uni-
versitatis presentibus, & futuris censu juxta Nico-
lai V. Constitutione facere, emere, & vendere, licet
coquise si confititus census, validos, & licitos, non
autem fecundatius esse perinde, se si littera Pii V. pre-
dicti non emanassent; tenore praesertim Apostolica au-
thoritate concedimus, declaramus, & statuimus; Illud
adentes, ut in censum empione, & venditione, prius
unius, vel plurium rerum certarum, super qua, vel quibus
census ipse constitutus expres, & deinde, si vo-
luerint omnium bonorum in genere mentio fiat, quemadmodum
in censibus contractibus hujusmodi in
futurum in Regno celebrandis, & præteritis, in qui-
bus forte prius generalis, deinde specialis bonorum men-
tio facta est, quo ad hoc in suo robore permanentibus
retineri, & quatenus opus sit de novo introduci, &
obseruari precipimus. Præterea si abusus in contra-
dictibus predictis faciens irreperitur, qui Constitutioni
Nicolai dicti aliqua ex parte adverferunt, vel facultatem
redimendi censum, tam annuelum, quam perpe-
tuum juxta dicti Nicolai, & Pii Quinti, litteras esse
decernimus, aliquo modo restringant eas omnes harum
authoritatem literaturam, quas perperuo valeat volumen,
abolescant, litteris Pii Quinti, quarens litteris Nicolai
Quinti adverferunt, vel aliud præterea decernunt, &
aliis contraria quibuscumque non obstantibus. Datum
Romæ apud Sanctum Petrum sub Anno Piscatoris
die 7. Januarii 1574. Anno secundo.

CAPUT III. DE FURTO,

Furtum est ablatio, seu detentio occulta rei alienae invita rationabiliter domino. Rapina est occupatio rei alienae cum violencia. Unde supra malitia iniustitia furti addit injuriam violentiam.

Plagium est factum homini liberi s. i. videnti, vel empti. Plagium, & rapina adulant malitiam spe-
cifici distinctam, in confessione explicandam; v. n. 288.

Furtum quantitatis notabilis est mortale, par-
ve veniale. Et quia malitia furti consistit in deter-
minato, quod proximo infert; quantitas ad mortale suffi-
cias haud melius desumit, quam per respectum ad personam qua damnificatur. Hinc

QUANTITAS INTER EXTEROS

Es gravis ad mortale sufficiens; 1. Si à pau-
pera fureris duos julios, seu duos tarenos
Siculos cum dimidio: inter pauperes veniunt artifices illi, qui vivunt labore diei, & tantum uno die lu-
erantur, quantum ad unius diei vietum sufficie. 2. Si à persona
media, seu communia, fureris quatuor julios, seu quinque
tarenos Siculos: inter personas medias, seu com-
munes, veniunt personæ illæ, que non sunt pauperes,
nec valde divites, sed commodes, queque plus uno die
lucrari solent, quam ad unius diei vietum sufficie. A
præfatis tribus genitibus personarum minus auferre est
veniale. Auferre à Princeps diffissimo duo aureos non
est mortale; mortale tamen est auferre à mendico unum
julium, seu tarenum Siculum. Similiter mortale est
acum auferre à Suore, qui alium non habens omittit
operam illius diei; nam infert notablem damnum.

Sed aurum nummus, seu scutum aureum licet cre-
ferte, & decessere soleat; regulariter tamen importare
vicedic julios cum dimidio, seu tarenos decem &
septem cum dimidio.

PLURA MINUTA FURTA

Committens, furando per plures vices modi-
ca, sive ab eodem, sive à multis, devenien-
do ad quantitatem notabilem, peccat mortaliter, etiam
si in prioribus furtulis non habuerit animum devenien-

di ad quantitatem notabilem; & tenetur sub mortali ad
restitutionem, non totius quantitatis ablato, sed illius,
qua complevit quantitatem notabilem; reliqua vero,
qua remaneat materia levis, sicut antea, remanet
sub onere restitutionis, solum sub veniali, sicut
antea. Et licet furans modica à multis, etiam, devenien-
do ad quantitatem totalem notabilem, inferat leve dam-
num singulis infest grave damnum communitat, que
sicut & ipsi domini sunt rationabiliter graviter iuvici,
nolescent, quod multi dientur hoc modo furandi modi-
ca singulis, eo maxime, quia id est contra publicam, &
singulorum civium securitatem, ac indemnitudinem, qnomiam,
hac data libertate, possent venditores in met-
ibus vendendis quid parvum surripere à singulis.

Major tamen quantitas requiritur ad mortale,
quando quis per repetitas vices, semper modica furatur
ab eodem, quia ille minus detrimentum patitur, & est
minus invitus; quia furando simili nonnulli tenent,
quantitatem esse debere dimidio maiorem. Et major re-
quiritur, quando quis furatur à multis, modica à singu-
lis; unde Thom. Sanchez, & Rebello dicunt, non peccare
mortaliter cum qui in Civitate populus furata modica
à multis, si non deveniat ad quantitatem unius aurei.

Item ad peccatum mortale in repetitis furulis
requiritur, quod sit continuatio mortalis temporis: seculis
si intercedat magnum temporis intervalum. Magnum
temporis intervallum, & interruptio mortaliter, ab aliquibus
(apud Tamb.) reputatur, si inter unum, & alterum
furulorum intercedat annus; ab aliis, si sex mentes; ab
aliis, si unus; ab aliis, si quindecim dies, sed recte
Tamb. advertit, in taxanda quantitate, & temporis inter-
vallo, in his & similibus casibus, meliorem regulam de-
sumendam esse à prudentia, considerando damnum proxi-
mi, aut communitatis, ejusque involuntarium.

Causa, in quo plures furantur singuli modica,
sed simili ab eodem, v. gr. unum uva racemum ex ea-
dem vinea, refolitus est in tom. 2. num. 15.

Dices: onus restitutionis ex delito, ut in ca-
su iniustæ acceptio, non obligat sub mortali, nisi
adit culpa mortaliter; sed in damno illato per plura furula
non adeit culpa mortaliter, benè vero venialis; ergo non
oritur ex illo onus obligans ad restitutio-
nem sub mortaliter. Minor probatur, quia in singulis furulis
lascivulus ille non peccavit nisi venialis, infinita
autem venialis non possunt integrare, aut conficer
unum mortale.

Resp. concessa majori, negando minorem: pro cuius
claritate est diligendus causus; vel iste lascivulus in
ultimo furulorum constitutus cum prioribus quantitatibus
notabilibus, adverterit ad præcedentia furtula, vel non &
si adverterit, peccavit mortaliter in ultimo furulo, quod
licet in se sit modicum, relaterit ad præcedentia,
cum quibus mortaliter continuitur, constituit damnum
notabile, & est mortale.

Si tunc non adverterit, sed adverterit postea, subdi-
ligendo: vel quando adverterit, habuit animum non restitu-
endi, & tunc incipit peccare mortaliter, ut ini-
ustus detentor quantitatibus notabilibus: vel habuit animum
restituendi, & tunc licet non peccaverit mortaliter, te-
netur sub mortali ad restituendum ad præcedentiam cul-
pam mortalem, quia incurrit si restituere noller; &
hoc pacto onus restitutionis in causa oritur ex culpa mor-
tali; nec sequitur, quod plura venialis integrum unum
mortale, quia peccatum mortale committitur, vel in ultime
furulorum, vel in voluntaria detentio totius summe
notabilis: furtula enim sunt actiones talis natura,
ut possint inter se continuari mortaliter ad constituentem
unum damnum notabile: v. in pag. 3. Propos. 38.
ad Innoc. XI. dann.

QUANTITAS FURTI INTER DOMESTICOS.

Quantitas furti filiorum, & uxoris ad morta-
le sufficiens, debet esse major, & talis erit,
si quantitas in tom. 2617. assignata pro extir dupli-
cetur. Sed in hac re aptior regula est prudentia. Item in furtis filiorum, & domesticorum, debet attendi an-
per, maritus, dominus sit liberalis, dives, amans, si fur-
tum sit de scelentis, non de pecunia, & si de pecunia, non
frequentiter, sed raro; tunc enim fulet esse minus invitus;
& sapientia in furto notabilis pecunia à peccato mortali

excus.

De VII. Precepto Decalogi. Cap. III.

excusatur, quia prudenter dognoscit, attentis conditio-
ne, & amore patris, patrem non esse invitum quod
substantiam furti, sed quod modum, quatenus clam
rapuerit, ad vana spenderit, &c.

Hac ratione famuli sapientia à mortali excusantur
in furto comeftibilium, que domo non exportant, ne-
que dividunt, sed ipsi domi confundunt, nisi sit cum
excessu. Similiter (ait Lef.) *Furta minima famulorum*
ex comeftibilibus, que claudi non solent, non coalefcere
si non ad vendendum, sed ad comedendum accipiunt; do-
muni namque regulariter sciunt, & dissimilant. Con-
fessari tamen in hac re nec debent esse laxi, ne famulo-
rum libertas in excessum prouprum, nec tam aperi; sed
uti debent prudentia, famulos à similibus dissuadendo;
& optimè faciunt, si injungant, ut in compensationem,
majorem famulatum domini præfaret, quando fura non
sunt nimis daemoña dominis, & famuli sine magna dif-
ficultate restituunt non valent.

Bufemb. lib. 4. cap. 1. dub. 4. addit: *Si Pra-
laus sciat subditum aliquid accipere, retinere, vel ex-
pendere, & non prohibet, sicut facile, posse, consentire
videtur. Unde Sanchez 6. moral. cap. 19. ait: Si in
aliqua Religione consuetudo viget aliquis recipiendi, vel
expendendi, sine licentia, id excusari per tacitam licen-
tiam Prelati, qui id tolerando consuetudinem rationabi-
liter declarat, ut a num. 990.*

IN EXTREMA NECESSITATE

Non est fur, nec peccat, qui rem alterius
sunt communia; ita ut nedium ipse indigens, sed aliis
(si de suo non habeat) possit surripere ad eum sublevan-
dum; qui tunc surripit nomine indigens, & ut eius
instrumentum, Tambur. tom. 1. lib. 8. tract. 2. cap. 6. §. 2.
num. 1. Anton. à Spira: *Sanct. de rel. tract. 10. disp. 9.
sect. 8. num. 417. v. num. 406.* Qui vero in gravi necessi-
tate rem alterius surripit, fur est, & peccat mortaliter:
confit. ex cap. si quis, 3. de furti: *Si quis ob nece-
ssitatem famis, aut nuditatis, furatus fuerit cibaria, ve-
stem, aut panem, panis etiam per hebdomadas tres, & si
traiderit, non cogatur jejunare. Ratio est, quia sola
extrema necessitas facit rem alterius communem, unde
in gravi necessitate res alterius non sit tua, & inde
non potes eam accipere, invito domino: hinc qui ex-
tremi indigenti non subvenit, contra justitiam peccat,
& charitatem; qui vero graviter indigenti non sub-
venit, peccat solum contra charitatem. Tum quia oppo-
sitio aperit viam furis, qui nullus forte ex insensa
plebe est, qui si in gravi necessitate existere non affectat;
et adeoque merito est damnata Propos. 36. ab Inno-
cent. XI. pag. 3. vid. num. 2739.*

Difficulter ait: *An qui in extrema necessitate
rem alterius surripit, teneatur eam restituere, si in pin-
guem fortunam deveniat?*

Affirmat Navarus; quia extrema necessitas nil aliud
requirit, nisi ut sit indigens sublevetur: sufficienter an-
tem sublevatur per mutuam, aut accommodatum cum
onere restituendi in eum pinguis fortuna, absque co-
quid dominus re se spoliatur.

Negat vero Scutus in 4. disp. 15. quest. 2. litt. KK.
quia extrema necessitas facit omnia esse communia, ade-
que transfi. rei alterius dominium in extremitate indigen-
tum, quantum ad eam convertermam in proprium usum;
ac proinde non teneat illi sibi prejudicare per mutuum;
aut accommodatum. Quod intellige in rebus ordinariis,
minime extraordinarii preti: v. in num. 2332.

Ids mihi verum est, majorem quantitatem re-
quiringi, ut peccat mortaliter contra paupertatem malitia
proprietarii, quam ut peccat mortaliter contra justitiam
malitia furti; quia malitia furti concinet damnum ter-
tii, adeoque superior est magis invitus: malitia proprie-
tati, & malitia furti sunt duas species distinctionis, prior
contra paupertatem, posterior contra justitiam; quia sapientia
sunt simili in eodem actu, ut cum rem Monasterii invito
superiore retineat, aut extra domus, vel cum rem tibi à
fasculari datam, invito superiore retineat, aut extra das;
nam quidquid Monachus acquirit, pro Monasterio acquirit.

Separantur; ut cum rem à fasculari recipiat in
duos usus consumendam, aut alteri five inrus, five extra,
ad cuius placitum distribuendam, tunc contra paupertatem
peccas, non contra justitiam, malitiam proprietarii con-
teahis, non furti; quia scientia prefata voluntate dantis,
Monasterium non acquirit dominium rei. Rodriq. in
sum. tom. 4. cap. 118. n. 27. & 29. Scutus & Aragon re-
tent, Religiosum non committit futrum mortale, nisi
quando ascendi ad summam duorum aureorum: vid. à
num. 2617. At hæc opinio licet possit habere locum quo-
ad malitiam proprietarii, est tamen laxa, & non practi-
catur.

Examen Ecclesiast.

M 3 tinge